

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.24:338.43:504

Андрейченко А.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та управління
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ДЕРЖАВНА РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ РОЗВИТКУ БЕЗВІДХОДНОГО ВИРОБНИЦТВА В АПК

У статті розглянуто проблему державного регулювання сфери безвідходного виробництва в АПК. Обґрунтовано необхідність забезпечення ефективної державної регуляторної політики безвідходним агропромисловим виробництвом для подолання кризових явищ у сфері поводження з відходами АПК та забезпечення подальшого інтенсивного розвитку агропромислового виробництва. Визначено основні напрями реалізації політики держави у сфері безвідходного виробництва в АПК.

Ключові слова: безвідходні технології, безвідходне агропромислове виробництво, АПК, державне регулювання.

Андрейченко А.В. ГОСУДАРСТВЕННАЯ РЕГУЛЯТОРНАЯ ПОЛИТИКА В СФЕРЕ РАЗВИТИЯ БЕЗОТХОДНОГО ПРОИЗВОДСТВА В АПК

В статье рассмотрена проблема государственного регулирования сферы безотходного производства в АПК. Обоснована необходимость обеспечения эффективной государственной регуляторной политики безотходным агропромышленным производством для преодоления кризисных явлений в сфере обращения с отходами АПК и обеспечения дальнейшего интенсивного развития агропромышленного производства. Определены основные направления реализации политики государства в сфере безотходного производства в АПК.

Ключевые слова: безотходные технологии, безотходное агропромышленное производство, АПК, государственное регулирование.

Andreichenko A.V. STATE REGULATORY POLICY IN DEVELOPMENT OF NON-WASTE PRODUCTION IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

The article deals with the problem of state regulation of the non-waste production in the agro-industrial complex. The necessity of providing an effective state regulatory policy with non-waste agricultural production to overcome the crisis phenomena in waste management in the agro-industrial complex and ensuring the further intensive development of agro-industrial production has been substantiated. The main directions of realization of the state policy in non-waste production in the agro-industrial complex have been determined.

Keywords: non-waste technologies, non-waste agricultural production, agro-industrial complex, state regulation.

Постановка проблеми. Великого значення набуває нині вплив держави на запровадження безвідходного виробництва в АПК. Ефективне державне регулювання такими системами необхідне для подолання кризових явищ у сфері поводження з відходами та забезпечення подальшого інтенсивного розвитку агропромислового виробництва.

Сьогодні сучасний стан аграрного сектору характеризується слабкістю, незахищеністю та неспроможністю самостійно функціонувати у конкурентних умовах. Затяжний процес кризи, який супроводжував аграрний сектор протягом усього періоду становлення ринкової економіки, не зник і не переродився в поступове відновлення комплексу. Він продовжується, виявляючись у різноманітних галузях. Про це свідчать такі факти, як спад виробництва, високий ступінь зношення основних виробничих фондів, зниження рентабельності сільськогосподарського виробництва. Як відомо, сільське господарство найбільш незахищене від негативних наслідків різних чинників нестабільності, що потребує виваженого обґрунтування подальших перспектив формування механізму державного регулювання аграрного сектору економіки. Звісно, виправити ситуацію неможливо без значних капіталовкладень та створення стимулів для прийняття високого ступеня ризику та реалізації продуктивного інвестування, а особливо активної ролі з боку держави. Саме їй належить захистити

вітчизняного виробника від цінового диктату монополій, технологічної відсталості галузей [1, с. 90].

Економічні процеси, що відбуваються в соціально-економічному житті України, висувають нові вимоги до їх державного регулювання. Ринковий механізм, на який до останнього часу покладалась надмірна надія, без ефективного регулюючого впливу держави на соціально-економічні процеси в умовах перехідної економіки виявився недовірливим. Таким чином, практика макроекономічного розвитку вкотре підтвердила, що ефективне функціонування соціально орієнтованого ринкового механізму неможливе без активної державної соціально-економічної політики. Негативні явища в агропромисловому виробництві України стали закономірним наслідком прорахунків у стратегії та тактиці аграрної реформи, що була розпочата у 1991 р. Поспішність, часто помилковість вибору пріоритетів у проведенні аграрних перетворень призвели до серйозних диспропорцій в АПК, глибокого спаду виробництва, фінансової нестабільності, зниження рівня життя сільського населення [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про наявність проблем розвитку АПК та необхідності державного регулювання аграрного сектору говориться у низці наукових праць. Так, І.Г. Кириленко, В.В. Дем'янчук, Б.В. Андрущенко висвітлюють різноманітні аспекти державної аграрної політики

в Україні в умовах світової фінансової кризи [3]. Г.П. Виговська та Д.А. Міщенко розкривають організаційно-економічний механізм поведження з відходами в Україні та шляхи його вдосконалення [4]. О.В. Алейнікова розглядає національну агропродовольчу систему як об'єкт державного регулювання [1]. Модернізаційні напрями державного регулювання розвитку агропромислового виробництва України досліджено в роботі Н.С. Узунової [2]. Порівняльна оцінка ефективності державної підтримки аграрного сектору економіки України та ЄС проведена Л.В. Смолій [5].

Аналіз інструментів державної підтримки та регулювання, спрямованих на розвиток експортного потенціалу аграрних підприємств України, здійснено М.П. Сахацьким та І.В. Ксьонжик, які наголошують на необхідності визначення ролі держави та ступеня її участі в управлінні та регулюванні сільськогосподарства, а також розробки та вжиття комплексу заходів державної підтримки, що сприяють не лише стабілізації та розвитку аграрного сектору економіки, але й підвищенню його експортного потенціалу [6, с. 29]. Однак в авторитетних працях вчених не приділено достатньої уваги питанню державного регулювання сфери безвідходного виробництва в АПК.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей державної регуляторної політики у сфері розвитку безвідходного виробництва в АПК. Дослідження базується на використанні діалектичного, системного, причинно-наслідкового методів, а також методів теоретичного узагальнення та порівняння.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посилення економічно обґрунтованого державного регулювання аграрним виробництвом в Україні – річ неминуха. Маючи в перспективі величезні обсяги перевиробництва продовольчих ресурсів та сировини, держава приречена повернутись до системи науково розрахованих балансів на внутрішньому ринку споживання та гарантованого на тривалу перспективу збуту надлишкової агропродукції на світових ринках заради не лише економічної вигоди, але й раціонального використання людських і природних ресурсів та розумного споживання [3, с. 9].

Світовий досвід підтверджує позиціонування аграрного сектору як системи, що не має здатності до саморегулювання внаслідок низки об'єктивних причин, зокрема необхідності формування ним суспільних благ, виникнення зовнішніх ефектів, монополізації суміжних із сільським господарством галузей. Тому успішного функціонування галузі, що має стратегічне значення в національній економіці, можна досягти лише за умови регулювання з боку держави, роль якої в ринковій економіці полягає в усуненні негативних наслідків функціонування ринкового механізму, забезпеченні економічної справедливості в розвитку аграрного виробництва, захисті національних інтересів на внутрішньому і зовнішньому ринках. Процеси вжиття державою регуляторних заходів в аграрному секторі в розвинутих країнах світу тісно пов'язані з державною підтримкою, що зумовлюється необхідністю перерозподілу національного доходу на користь галузі з метою забезпечення її сталого розвитку та продовольчої безпеки країни [5, с. 26].

Практика держав свідчить про те, що ефективним механізмом стимулювання прогресу технологічних систем є ринкове конкурентне середовище, а держава втручається для захисту та підтримки тих суб'єктів ринку, які беруть на себе тягар інновацій-

ної діяльності. Наслідком втручання держави в ринкові відносини між підприємствами для стимулювання підприємств-інноваторів технологічних систем є перерозподіл зовнішніх ефектів на користь підприємств-інноваторів [7, с. 54].

Формування ефективної державної політики поведження з відходами, створення та забезпечення належного функціонування загальнодержавної системи збирання, знешкодження та екологічно безпечного видалення відходів, а також істотне обмеження на цій основі шкідливого їх впливу мають бути віднесені до найбільш невідкладних завдань навіть в умовах відносної обмеженості економічних можливостей як держави, так і основних суб'єктів процесу утворення відходів [4, с. 4]. Таким чином, край важливими є високоефективні важелі та стимули з боку держави, що спонукали б суб'єктів господарювання усіх рівнів до бережливості та впровадження безвідходних технологій.

Державна регуляторна політика у сфері розвитку безвідходного виробництва в АПК, ґрунтуючись на положенні Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 2003 р. [8], повинна відповідати принципам:

- доцільності (обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення економічно-екологічно-соціальних проблем поведження з відходами АПК);

- адекватності (відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні наявних економічно-екологічно-соціальних проблем поведження з відходами АПК та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив);

- ефективності (забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави);

- збалансованості (забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави);

- передбачуваності (послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дає змогу суб'єктам господарювання здійснювати планування їхньої діяльності);

- прозорості та врахування громадської думки (відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності).

Державне регулювання розвитку безвідходного агропромислового виробництва неможливе без належного нормативно-правового закріплення. За відсутності такого закріплення гальмується створення дієвої інфраструктури поведження з відходами АПК, зокрема безвідходних виробництв, що призводить до непомірного накопичення відходів та негативних соціально-економічних та екологічних наслідків.

На необхідності вдосконалення нормативно-правової бази поведження з відходами, зокрема

в АПК, наголошується багатьма вченими. Так, В.С. Міщенко, В.Г. Виговська, присвятивши окреме дослідження проблематиці вдосконалення організаційно-економічного механізму поводження з відходами, відзначають, що законодавством України у сфері поводження з відходами визначено принципи, вимоги та правила щодо безпечного поводження з ними, створено нормативно-правову базу, що регламентує організаційно-економічні засади відповідної діяльності. До головних інструментів віднесено встановлення лімітів на утворення та розміщення відходів, запровадження платежів за їх розміщення, введення економічних преференцій щодо діяльності з утилізації та мінімізації утворення відходів, а також деякі інші [4, с. 4].

Відзначимо, що загальні засади використання відходів як вторинної сировини містяться в Законі України «Про відходи» від 1998 р., Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відходів» від 2002 р. тощо. Однак наявне нормативно-правове врегулювання питань використання відходів як вторинної сировини обмежується лише певними видами відходів (макулатура, гумові, полімерні відходи тощо), до яких відходи АПК не віднесені, що актуалізує необхідність подальшої розробки правових актів щодо поводження з агропромисловими відходами як вторинними ресурсами. У зв'язку з цим слід звернутися до прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відходів» від 2002 р., що закріплюють необхідність розроблення КМУ відповідних проектів законодавчих актів, які регулювали б господарську діяльність у сфері поводження зі вторинними матеріальними ресурсами [4, с. 268].

Нині низка законних та підзаконних нормативно-правових актах України встановлює необхідність впровадження безвідходних технологій та безвідходного виробництва в різних галузях. Зокрема, слід назвати такі документи, як Закон України «Про відходи» від 5 березня 1998 р. (ст. 18); Постанова ВРУ «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» від 5 березня 1998 р. (III. Стратегія і тактика гармонійного розвитку виробничого та природоресурсного потенціалу); Концепція поліпшення продовольчого забезпечення та якості харчування населення від 26 травня 2004 р. (п. 4 Впровадження); Постанова ВРУ «Про стан виконання законодавства у сфері поводження з відходами в Україні та шляхи його вдосконалення» від 6 жовтня 2005 р. (п. 5); Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 р. від 17 жовтня 2007 р.; Програма діяльності КМУ «Український прорив: для людей, а не політиків» від 16 січня 2008 р. (1.7. Чисте та безпечне довкілля); Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 р. (розд. 3); Державна програма розвитку внутрішнього виробництва, затверджена Постановою КМУ від 12 вересня 2011 р. (Додаток 1 до Програми); Рішення Ради Національної Безпеки і Оборони України «Про комплекс заходів щодо вдосконалення проведення моніторингу довкілля та державного регулювання у сфері поводження з відходами в Україні» від 25 квітня 2013 р. (п. 3.2); Концепція Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013–2020 роки від 3 січня 2013 р.; Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року від 8 листопада 2017 р.

Для ефективного функціонування безвідходного виробництва в АПК необхідним є чітке нормативно-правове врегулювання такого виробництва з метою розширення залучення відходів АПК у господарський обіг як сировини, матеріалів, енергоресурсів; раціонального використання і заощадження первинних природних ресурсів; розмежування прав, обов'язків, відповідальності з питань відходів АПК між різними суб'єктами господарювання; реалізації державної політики ресурсозбереження шляхом встановлення вимог щодо поводження з відходами АПК як вторинною сировиною; досягнення комплексного економічно-екологічно-соціального ефекту, що виражається не лише в отриманні прямого приросту вартості агропромислової продукції за рахунок використання відходів в конкретній ланці матеріального виробництва, але й соціальних, економічних, екологічних переваг у невиробничій сфері та суміжних сферах (скорочення соціальних втрат населення, збереження ресурсного потенціалу, екології).

Отже, ситуація, що склалася в Україні, є наслідком тривалого ставлення до проблеми відходів як до другорядної на державному та місцевому рівнях. Розробка і реалізація державної політики, яка б виходила з невідворотності екологічних викликів, з перманентного характеру проблеми відходів, з її масштабності для України, є невідкладним завданням. Особливо це актуально нині, коли урядом країни, вченими та громадськістю розробляються шляхи переходу до моделі сталого розвитку [4, с. 5].

Висновки. Без належного державного регулювання та бюджетної підтримки ефективне функціонування безвідходного агропромислового виробництва та загальний розвиток АПК є вкрай ускладненими. В нинішніх умовах агропромислове виробництво потребує оновлення. Якнайширше впровадження безвідходних технологій у сферу АПК є одним з дієвих кроків у цьому напрямі. Наявні механізми державного регулювання нині не в змозі забезпечити достатніх темпів такого оновлення. Державі з метою забезпечення ефективності безвідходного агропромислового виробництва доцільно виявляти резерви ресурсозбереження за рахунок використання відходів АПК та максимально можливим чином використовувати їх ресурсний потенціал; поліпшувати організацію збирання, заготівлі, зберігання, транспортування та використання відходів АПК як вторинної сировини; посилити стимулювання розвитку безвідходних технологічних систем в АПК шляхом реалізації бюджетних програм державної підтримки створення таких систем; створити сприятливі умови для організації на підприємствах України безвідходних виробництв з урахуванням провідного іноземного досвіду; підвищити дієвість системи інженерно-технічного забезпечення безвідходного агропромислового виробництва; вдосконалити системи обліку та звітності щодо відходів АПК; вжити превентивних заходів щодо неконтрольованого експорту відходів АПК; формувати вторинну ресурсну базу на ринку вторинних ресурсів; запровадити практику періодичного перегляду технологій агропромислового виробництва.

Широке впровадження в практику господарювання безвідходного агропромислового виробництва європейського рівня найближчим часом є непростим завданням. Проте забезпечення належного державного регулювання у цій сфері та створення відповідних організаційно-економічних передумов є важливим кроком у вирішенні комплексу економічних, екологічних, соціальних проблем сталого розвитку України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алейнікова О.В. Національна агропродовольча система як об'єкт державного регулювання. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 9. С. 90–93.
2. Узунова Н.С. Модернізаційні напрями державного регулювання розвитку агропромислового виробництва України. Ефективна економіка. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_56.
3. Кириленко І.Г., Дем'янчук В.В., Андрущенко Б.В. Деякі аспекти державної аграрної політики в Україні в умовах світової фінансової кризи. Економіка АПК. 2008. № 11. С. 4–9.
4. Міщенко В.С., Виговська Г.П. Організаційно-економічний механізм поведінки з відходами в Україні та шляхи його вдосконалення. Київ: Наукова думка, 2009. 294 с.
5. Смолій Л.В. Порівняльна оцінка ефективності державної підтримки аграрного сектору економіки України та ЄС. Інноваційна економіка. 2016. № 1–2. С. 26–34.
6. Сахацький М.П., Ксьонжик І.В. Інструменти державної підтримки експортного потенціалу аграрних підприємств України. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016. № 2. С. 29–36.
7. Системи технологій: навчальний посібник / за ред. П.С. Березівського. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
8. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 2003 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

УДК 331.215.564

Васюренко Л.В.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку і аудиту
Луганського національного аграрного університету

ДИФЕРЕНЦІЙНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Стаття присвячена визначенню сутності поняття «державне регулювання організації оплати праці» у вигляді побудови теоретичного базису. Окреслено деякі підходи до виокремлення поняття державного регулювання від державного управління, до необхідності пошуку саме інституційного підґрунтя у дослідженні ролі держави для вирішення проблем оплати за працю.

Ключові слова: організація оплати праці, державне регулювання, мінімальна заробітна плата, соціальні гарантії, державна політика.

Васюренко Л.В. ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ОПЛАТЫ ТРУДА

Статья посвящена определению сущности понятия «государственное регулирование организации оплаты труда» в виде построения теоретического базиса. Намечены некоторые подходы к выделению понятия государственного регулирования от государственного управления, к необходимости поиска именно институциональной основы в исследовании роли государства для решения проблем оплаты за труд.

Ключевые слова: организация оплаты труда, государственное регулирование, минимальная заработная плата, социальные гарантии, государственная политика.

Vasurenko L.V. DIFFERENTIAL ASPECTS OF STATE REGULATION OF ARRANGEMENTS FOR THE PAYMENT OF LABOR

The article is devoted determination of essence of concept "state regulation of organization of labor remuneration" in the form of building a theoretical Foundation. Indicated some approaches to the definition of government regulation from the state administration, to the necessity of finding the right institutional framework to study the role of the state to resolve the issues of payment for work.

Keywords: organization of remuneration of labor, state regulation, minimum wage, social protection, public policy.

Постановка проблеми. Формування сутності державного регулювання організації оплати праці в Україні відбувається у складних умовах трансформації економічної системи та постійного загострення соціальних проблем. Низька вартість робочої сили, високий ступінь диференціації доходів громадян, поширення тіньових видів діяльності, безумовно, вимагають безпосереднього втручання держави як інституції у сферу оплати за працю. Це обумовлює необхідність визначення сутності та уточнення деяких аспектів державного регулювання організацією оплати праці як складової економічного регулювання національного господарства країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напрями зростання рівня життя громадян та питання вдосконалення засобів впливу держави на соціальну сферу в Україні сьогодні активно досліджуються такими науковцями, як, зокрема, Д. Богиня, І. Бондар, В. Вегера, Г. Дзегур, С. Матюх, А. Колот, В. Лагутін, Е. Лібанова, В. Новіков. У наукових працях широко висвітлюються особливості регулювання заробітної плати, аналізуються причини та наслідки

заниження ціни праці, досліджують ся та обговорюються заходи усунення соціальної несправедливості українського суспільства, підвищення рівня доходів громадян та виведення їх з тіні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас з урахуванням непослідовних та низько ефективних процесів реформування економіки в Україні особливо актуальними є визначення та уточнення теоретичних засад, на яких базуються сутність та мета державної політики в соціально-трудових відносинах країни.

Мета статті полягає в подальшому дослідженні означеної проблеми для поглиблення теоретичних підходів до розроблення базисних понять щодо державного регулювання організації оплати праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи еволюційні засади щодо ролі держави, Дж. Кейнс критично оцінив класичну економічну теорію та можливість ринкової саморегуляції економічної системи й обґрунтував неспроможність ринкового механізму без участі держави автоматично відновлювати рівновагу, яка відповідає оптимальним